

## Skovens dyr

Hareskovene huser en stor bestand af rådyr. Dyrene kan bedst opleves ved solopgang, hvor de går ud i det åbne for at græsse. Rådyrenes eneste naturlige fjende er rævne. De tager mere end halvdelen af de nyfødte rålam og er på den måde med til at sikre, at bestanden ikke vokser sig alt for stor. Alligevel er der for mange rådyr til at skovene kan rumme dem alle. Skovdistriktet er derfor nødt til at holde bestanden nede og hvert år skydes nogle af dyrene.

I Hareskovene lever også mange andre af de pattedyr og fugle, som hører hjemme i en dansk løvskov. I foråret kan man f.eks. høre de mange syngende fugle, og om efteråret og vinteren kan man opleve trækfuglene, som spiser løs af de frø og frugter, som skoven producerer. Til tider kan man endda være heldig at se en jagende due- eller spurvehøg suse forbi mellem træerne.



## Fugleedderkoppen

I 1912 gjorde man det første fund af vildtlevende fugleedderkopper i Danmark. De blev fundet i et stengærde i den sydlige del af Store Hareskov. Fugleedderkoppen er ikke set i området siden 1929 og muligvis findes den ikke mere her. Fugleedderkoppen lever nedgravet i jorden, hvor dens hule kan kendes på et spundet rør, der stikker ud af gangen. Selve edderkoppen ligner en typisk fugleedderkop med tykke, hårede korte ben og en stor krop. Hvis du finder den i skoven, vil vi meget gerne have det at vide på skovdistriktet.

- god jagt!



## Velkommen til Hareskovene



Hareskovene og Jonstrup Vang strækker sig over ca. 8 km fra Jonstrup i vest til Bagsværd Sø i øst. Skovene dækker i alt 888 ha og er domineret af store arealer med bøgeskov med træer i alle aldre. Hist og her står gamle ege og lindetræer, og alle steder er selvsåede ahorn på vej op. Nåletræer findes i større bevoksninger eller som enkelttræer. Skovene er meget varierede med åbne områder af enge og overdrev, lige rækker af ranke bøge samt mere mørke og tætte blandingskove med et krat af nye træer, der vokser op. Alle steder brydes billedet af søer, moser, små vandløb og grøfter.

**Vandreture:** På kortet er anvist en ca. 5,8 km afmærket vandrerute samt en kondibane på 1,2 km. Kortet kan også med fordel benyttes til at planlægge en tur på egen hånd rundt i skoven.

**Ride- og cyklemuligheder:** Der findes både ridestier samt mountainbikerute i området. Kort over ruterne kan fås ved henvendelse til Naturstyrelsen, Østsjælland.

**Hundeskove:** Ved Egebjergene i den sydøstlige ende af Jonstrup Vang samt i Aldershvile Skov må hunden gå løs, men husk at den skal være under kontrol. Alle øvrige steder i skoven skal hunde føres i snor.

**Handicapforhold:** I området findes stier som er egnede for kørestolsbrugere o.l. På kortet er der angivet stigningsforhold vedr. handicapegnethed.

**Primitiv overnatning:** I skovene findes flere bålpladser og primitive overnatningspladser som frit kan benyttes (se kortet).

**Fiskemuligheder:** Lystfiskeri er tilladt i alle søerne. Det anbefales dog at benytte Skallemosen samt Gedderygsmosen.

**Offentlig transport:** Der er let adgang til skovene fra S-togsstationerne Hareskov Station samt Skovbrynet Station (se kortet).

Hareskovene administreres af Naturstyrelsen, Østsjælland. Find flere oplysninger på [www.nst.dk](http://www.nst.dk).

● Hareskovene



## Vandreture nr. 16

Serien "Vandreture" er foldere over udvalgte naturområder, som bl.a. fås på biblioteker og turistbureauer eller hentes på Naturstyrelsens hjemmeside [www.nst.dk](http://www.nst.dk).



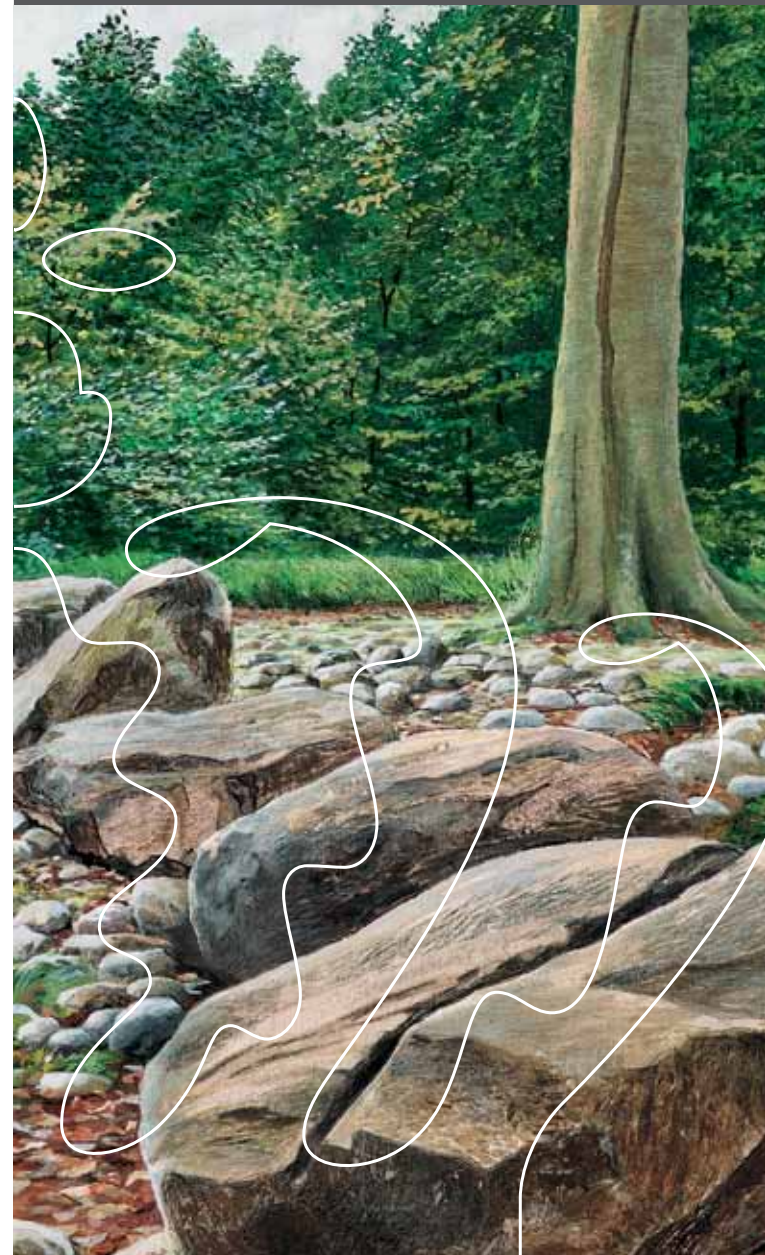
Miljøministeriet  
Naturstyrelsen

[www.nst.dk](http://www.nst.dk) • Tlf: 7254 3000



Miljøministeriet  
Naturstyrelsen

## Hareskovene



**Signaturforklaring**

- offentlig vej
- skovvej, motorkørsel ikke tilladt
- ridesti
- jernbane
- hegn
- dige
- bred å
- bæk/grøft
- sti
- løvskov
- nåleskov
- eng
- overdrev
- mose
- bebygget område
- have
- omkringliggende arealer
- SØ (Søndersø ejes af Københavns Kommune)
- skov, privatejet
- mose, privatejet
- hundeskov
- parkering
- bålplads
- primitiv overnatningsplads
- statsjetejendom
- privat ejendom
- gangbro
- gravhøj/langdysse
- motionsrute
- vandrerrute

**Handicappede ruter**

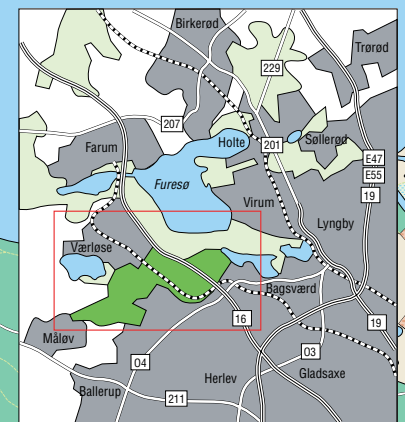
På kortet over Hareskovene er der angivet stigningsforhold vedr. handicappedethed

- Stigning ca. 5 pct. eller mindre (1:20)
- Stigning ca. 8 pct. (1:12)
- Stigning ca. 11 pct. (1:9)
- Stigning ca. 11 pct. eller større (1:9)

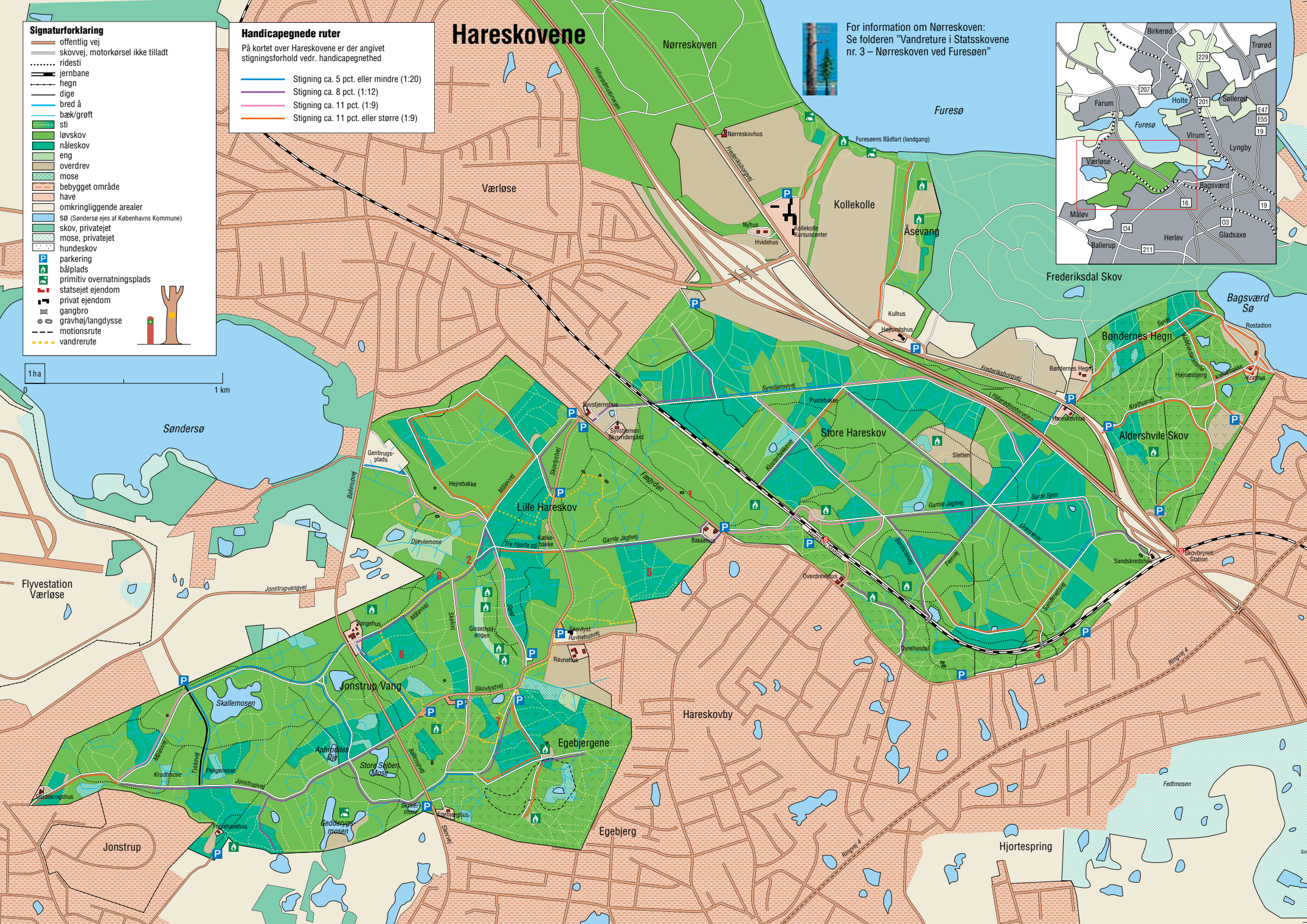
# Hareskovene



For information om Nørreskoven: Se folderen "Vandreture i Statskovene nr. 3 – Nørreskoven ved Furesøen"



1ha 1 km



## Geologi

Terrænet i Hareskovene blev dannet i slutningen af sidste istid. Det er kun ca. 13.000 år siden og i geologisk målestok derfor et meget ung landskab.

Isens bevægelser og voldsomme kraft har skabt de spændende former, som er kendetegnet ved de bløde rundede bakker, stejle skråninger og markante bakkedrag. Isen bevægede sig sydfra og skræbede derved den store flade slette, vi i dag kender som Hedeboegnen. Isen stoppede ved sit sidste fremstød lige ved Ballerup og havde foran sig det afskræbede materiale - moræne, som er en usorteret blanding af sten, sand, grus og ler. Derved opstod det foldede landskab, hvor Hareskovene nu ligger. Da isen trak sig tilbage, efterlod den flere steder store isblokke. Nogle af dem var indlejret i morænen, og da isblokkene smeltede efterlod de dybe huller i jorden - dødishuller. I dag kan dødishullerne tydeligt ses mange steder i Hareskovene som markante sænkninger i skovbunden.

## Skovenes historie

Hareskovene er blandt de ældste skove i Danmark. Lige siden de første skove voksede frem efter istiden, har der stået skov på arealerne. Det skyldes først og fremmest at jordene aldrig har været særlig attraktive til landbrugsdrift. Det meget bakkede terræn har gjort det vanskeligt at dyrke landbrug, og da jorden samtidig er meget næringsfattig og indeholder en blanding af sten, grus, sand, ler og kalk, har det været nærmest umuligt at trække en plov gennem jordbunden.

Indtil for ca. 300 år siden var Jonstrup Vang meget større end den er i dag og omfattede dengang også store arealer syd for den nuværende skov. Da skovfredningen blev indført i slutningen af 1700-tallet, blev skoven imidlertid mere end halveret. Det betød bl.a., at husdyrene ikke længere måtte gå løs i skovene.

## Rillestenene

Skovene rummer adskillige fortidsminder. Blandt de mest bemærkelsesværdige er Rillestenene. De er kendetegnet ved at have én eller flere udhuggede riller i overfladen. Der er flere teorier om, hvad stenene har været anvendt til. Nationalmuseet mener, at der er tale om rester fra stenhugning i forbindelse med bro-, borg- eller kirkebyggeri. Denne teori deles dog ikke af alle. Tidlige skovridere, E. Laumann Jørgensen mener således, at nogle af stenene har kultisk betydning, mens andre er sol- eller stjernekalendere. De foreløbige undersøgelser har dog ikke entydigt kunnet klarlægge de spændende stens gåder. På Værlose Museum kan du få mere at vide om undersøgelserne.

## Stendysser

I Hareskovene findes seks rund- eller langdysser. Enkelte ligger godt skjult mellem træerne, men den største er nem at finde. Den ligger lige op til Sandskredshus ved indgangen til skoven fra Skovbrynet Station. Oprindeligt var det en mægtig langdysser, men da Hareskovbanen blev anlagt forsvandt den sydligste spids.

Dysserne blev anlagt i bondestenalderen til begravelse af landsbyens døde. Dysserne blev placeret uden for byen langs de daværende veje og blev brugt i mange generationer.

## Hørgen

Lige op til Fægdyden ligger et større sten anlæg. Anlægget består af ca. 1.000 større sten lagt i et 18 meter langt og 3 meter bredt tæppe. Det vides ikke med sikkerhed, hvad anlægget har været brugt til, men en teori peger i ret-

ning af, at det har været et offersted i forhistorisk tid. Stedet er derfor blevet døbt "Hørgen" (1), som betyder en stenlagt helligdom, hvor der blev ofret dyr eller drukket offerøl.



Den gamle bro på Skovlystvej

## Hulveje og broer

Flere steder i skoven ses de gamle veje tydeligt som dybe spor i skovbunden. Disse hulveje dannedes af datidens tunge trafik med okse- eller hestetrukne vogne og fodgængernes daglige slid. Op og ned ad bakke kunne en hulvej ligefrem danne en dyb dal i skrånningen. Ved foden af Hejrebakken ses den ene hulvej ved siden af den anden.

Harrevads Bro (2) ligger på det sted, der gennem århundreder har fungeret som bro eller vadested for rejsende. Den nuværende bro er lavet i 1960'erne af cementrør, men den gamle bros store granitsten ligger endnu som en stendynge ved siden af. I stenene ses huller og fordybninger fra jernankre, der holdt stenene sammen. Jernankrene blev holdt på plads i hullerne med smeltet bly.

## Spor fra Svenskekrigen

Svenskekrigen 1658-60 var hård ved skovene. Meget træ blev brugt til at bygge palisader og til brændsel, både af de angribende svenskere men også af de forsvarende danskere.

I sydsiden af Store Hareskov findes et ca. 3 ha stort område, der er omkranset af en jordvold. Området kaldes Lejrens Indelukke (4) og volden Svenske Vold (3). Her lå én af svenskernes mange lejre under belejringen af København. Gennem tiderne er der gjort flere fund fra tiden, bl.a. typiske svenske hestesko.

Efter krigen blev skaderne vurderet og meldingen lød: "Hareskoven er ganske forhugget og kan i det højeste føde 90 svin, når Vor Herre vil give god olden". Olden er en gammel betegnelse for både agern og bog. På den tid blev skovene regnet for en del af landbrugsjordene og værdien blev målt i, hvor mange svin skoven kunne føde. Da træproduktionen kun i lille grad blev værdisat og imidlertid også blev mindre og mindre i de afgræssede skove, blev det besluttet at frede skovene. Stendiger blev sat langs skovene, og alle husdyrene blev forvist. I 1780'erne blev Fægdyden mellem Lille og Store Hare-



skov anlagt for at Værlosebøndernes dyr kunne passere gennem den nyfede skov og stå i læ under træerne i gyden.

## Skovfoged Thomsens mindesten

Arbejdet i skoven er farligt, men at det ligefrem kan forårsage mord hører til sjældenhederne. Sent om aftenen den 16. marts 1866 var skovfoged Thomsen midlertid på vej hjem til sin tjenestebolig i Ravnehus. Undervejs ser han tre mistænkelige personer der alle flygter, da han tiltaler dem. Thomsen løber efter dem. Da han er tæt på at fange den ene vender denne sig om, og på tæt hold skyder han Thomsen med sin bøsse. Hårdt såret bliver Thomsen bragt til sit hjem, hvor han dør kort efter. Det viste sig, at skuddet var affyret af én af de tre krybskytter der, med et netop nedlagt rådyr, var på vej hjem. Krybskytterne var Sorte Hans og hans to sønner. Sorte Hans boede med hustru og sønner i Virum. Ved Højesteret blev Sorte Hans idømt 8 års tugthusarbejde og efter straffen fik han plads som røgter på en gård i Herlev. Der hvor skuddet faldt er der rejst en mindesten (5) over Skovfoged Thomsen.

## Sørne og moserne

I de mange dale og lavninger er der flere steder opstået søer og moser. I Jonstrup Vang findes de tre største: Skallemosen, Gedderygsmosen, Store Sejben Mose og den lille kønne sø Aphrodites Øje. Alle tre moser har været næsten helt tilgroet. I 1970'erne blev de imidlertid opstemmet og fremstår i dag som større søer med blankt vand, et rigt fugleliv samt en god fiskebestand.

Førhen gravede man mange grøfter i skoven, fordi produktionen af godt træ dengang var skovenes hovedformål. I dag ved man, at vand er af stor værdi i skovene. Derfor er flere af grøfterne nu lukkede, og moser og vandhuller genskabes rundt omkring.

## Skrædderen, Grenaderen og Djævelen

I Hareskovene findes tre egetræer, som gør sig bemærket ved deres alder og størrelse. Det er Skrædderen (6), Grenaderen (7) og Djævelen (8). Skrædderen er det største træ. Træet er delvist hult men lever og ser sundt ud. Lige syd for Skrædderen, tæt op ad Skovlystvej, ligger den gamle hængeplads. Her lod man henrettede personer dingle i galgen til skræk og rædsel for andre med kriminelle tilbøjeligheder og til glæde for ravn og krager.

Djævelen lignede i sine velmagtsdage en djævehånd, der strakte sine lange fingre mod himlen. Stormen i 1981 fældede meget skov i Danmark og blæste også det meste af Djævelens trækrone i stykker. Den har nu ranket sig og er atter i fin vækst, men om den kommer til at ligne en djævehånd igen, må tiden vise.



Ikke alle bøge er høje og ranke. Her er en vrangbøg

## Kælkebakken i Bøndernes Hegn

Bøndernes Hegn ligger på de stejle bakker, der skråner ned mod Bagsværd Sø. Ved skovløberhuset Krathus ligger Højnæsbjerg, som er en af de bedste ski- og kælkebakker i området. Kælkebakken blev allerede etableret i 1911 som et forsøg på at gøre Hareskovene lige så attraktive for københavnere som Dyrehaven. Det lykkedes dog aldrig rigtigt. Imidlertid har Højnæsbjerg været stedet, hvor man mødtes, når der virkelig skulle fart på ski eller kælk. Bakken er stadig et besøg værd, når vinteren strammes med sne og frost.